

૩૪૪૬

શ્રંગાર.

રચનાર,

એક રસજ્ઞ.

સર્વ હક્ક સ્વાધિન.

અમદાવાદ.

યુનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.

વિક્રમાર્ક ૧૯૪૪.

સન ૧૯૮૮.

કિંમત રૂ૦--૪--૦ પોસ્ટેજ માફ.

સબરસૈં રસ શ્રંગાર.

પ્રિય રસજ્ઞ ! આ ગ્રંથ તારા કરકમલ શિવાય બીજી કુદાઈ જાગે
દેદીપ્તમાન થવાનો નથી, માટે તુંજ આને ગ્રહ્ય.

લી.

૨ સ જ.

૩૪૪૬ શ્રંગાર.

વસંતતિલકા વૃત્ત.

નાભુક છે, નરમ છે, નથિ ઉચ્ચ રીતી,
પ્રેમાંધ છે, પરમ પ્રેમનિ શુદ્ધ નીતી;
શ્રંગારમાં ગરમ છું, નથિ લાજ કાંહી,
માગું છ માફ વિદવાન પદાંબુ સાહી.

મનહર છંદ.

ભવ્ય કાંતિ દિપ્તમાન ગહન વિશાળ ભાલ,
વાંક મેઘ ધનુષ્યનો નયન કમાન છે;
દાડમ કળી સુદંત સરકત ગુલાબી ગાલ,
દુગ્ધુગી હલે છે, રંગ રકતતાનું તાન છે;
લલીત લીલમ સમ ભવ્ય છુંદાચું સુગાલે,
દામિનિ ખદોત જ્યોત સમર વિહાર છે;
ઐાષ્ટ છે પ્રવાળ સમ બ્રકટી વિલાસ આહ ?
અનંગના અંગ તાણા સુંદર શ્રંગાર છે.

દોહરા.

ત્રિવિધી વાયુ મંદ મંદ, ભોજન નવલ પ્રકાર;
વળવું વિહાર વાડીએ, નભ ચંદનિ સુખકાર.
છંદ રાગ વાજંત્રને, ગહન ગાન, કુલ હાર;
નયન થકી જોવું સુખદ, કામ તાણાં તે દાર.

પ્રસંશા.

મહોલે પધારે મહારાજ, મણીધર મહોલે પધારે—એ રાગ.

તૂછો ગુણવંતી નાર, પ્રિયા તૂછો ગુણવંતી.

ટક.

રૂપ અનુપમ તાહરે, ચતૂરાઈ અગાધ ;

માધુરી સહ શીલ છે-રૂડાં, જેને અડે નહિં બાધ. પ્રિં
 લાડક વાચેં ઊછરી, તૂજ પીતા ને દાર; પ્રિં
 લાડ પાણું દીલમાં અરે! દેખાતું નથી તલભાર. પ્રિં
 નીતીમાં નિપુણ અતી, દુરગુણથી રે' દુર; પ્રિં
 જ્ઞાની, વિદ્યામાં પુરી, વળી સ્નેહ વિશે અકચૂર. પ્રિં
 રંગીલી દેખાવમાં, તાણું શુદ્ધ ગુલાબ; પ્રિં
 ડહાપણનો દરિયો દીસે, ગમ્મત દેખું વિદ્યાની સાથ. પ્રિં
 વગર કારણેં કો વખત, ચ્હીડાઈ ધરી ક્રોધ;— પ્રિં
 કીધા બોલ કઠોર મેં, તોએ દાખવ્યો નાંહિ વિરોધ. પ્રિં
 નિર્મળ તારું દિલડું, મીઠા તારા બોલ; પ્રિં
 સહન શીલતાનો અરે! કોઈતોળી શકે નહિં તોલ. પ્રિં
 શાંતિ નયનમાં દીપતી, ધર્મ યુક્ત છે અંગ; પ્રિં
 માયાળૂ, સંતોષિને, દીલ દાખવો પ્રેમનો રંગ. પ્રિં
 ગમે તેટલું દીલમાં, અંગીત હોએ દુઃખ; પ્રિં
 દેખી મુજને આવતો, તારું પુલકિત ન્યાણું મૂખ. પ્રિં
 આનંદાશ્રુ નીસરે, પ્રિય દેખતાં વાર; પ્રિં
 રોમ રોમ રોમા વળી, હૃદ સાથ બને, વધે પ્યાર. પ્રિં

અંગ મોહિની.

૫૬—રાગ દેશ.

પ્યારી મોહિની શું દેખું હું તારા અંગમરિ,
 રૂડા રંગમરિ. પ્યાં ટેક.

મનહર મુખડું દ્રષ્ટેં ન્યાણું,
 દિલડું થાય અતી સ્નેહાણું;
 મળવા તલ્લુ' -હૃદય તરંગી અંગમરિ. પ્યાં
 લટક મટક તુજ રૂડી ચાલે,
 ઘેઝો કીધો, દીલમાં સાલે;
 અકમક થાય ચિતડું આપાઈ અંગમરિ. પ્યાં

અડકું જ્યાં કુંળા હાથોને,
 કંપું અવયવ સહુ સાથોને;
 પિહવળતા વ્યાપે, ક્યમ રહેવું ઢંગમારે. પ્યા૦
 -હૃદય સ્પર્શ થાતાં તો બહાલી,
 મદન બાણ વાગે હઠ ઝાલી;
 ખાલી બનું હું કામ પ્રદીપ્તે અંગમારે. પ્યા૦
 સુરત સુખ પામ્યાથી પ્યારી,
 લુપ્ત બનું પ્રેમી પય સારી;
 આહા! શું વર્ણુ મોહું સુરંગમારે. પ્યા૦

મલ્લ યુદ્ધ ક્યાં?

વસંતતિલકા વૃત.

અંકે લગાવિ ભડ ને ઝટ ચૂંચિ નાખે,
 બાંહે ગ્રહી અવનવાં વિર વેણ ભાખે,
 છૂટે નિહાળી લડતાં મન વેધ વારી,
 ક્યારે! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.
 કુંકુમ કપાલ મહિ કેશરિ વસ્ત્ર ભીને,
 ક્રોધે ગુલાલ સમ બ્રૂ કરિ પ્રેમથી તે;
 રોમાંચ કોપિત ઉભાં બનિ જય ન્યાળી,
 ક્યારે! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.
 દોઢાવિદે અરણ્યે ગ્રહવા અરીને,
 ધાઈ ધક્કાવિ ભિડિ બાથ વઢે ફરીને;
 કંપે નિહાળિ સનમૂખ સુવીર ભારી,
 ક્યારે! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.
 માળા ધરી ફુલ તાણી નિજ કંઠ વીશે,
 મોઢે વખાણિ જ્યકાર અવાજ રીશે;
 પાડે પટાવિ-નહિ-માર વિશેષ મારી,
 ક્યારે! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.

ઉભો રહી નવ શકે ધક કોપ ઝીલી,
 હેઠો પડે ધરણિમાં વદિ વાત ઢીલી ;
 તોએ દિએ કમકમાવિ સુ બાથ ધારી,
 ઝ્યારે ! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.
 હાથે ગ્રહે નવનવા હથિયાર ખૂટા,
 રીશો રતાશ ગ્રહિને નવ થાય ધૂટા ;
 પાડે પડે ઉપર સાપરિ હાક મારી,
 ઝ્યારે ! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.
 શ્વાસે ભરાય ભલ તો પાણુ યુદ્ધ માંડે !
 પાછિ ન પાનિ કરતા, મુખ ખૂખ ત્રાડે ;
 ડરે ન દીલ વઢતાં, ધસિ જય ભાથી,
 ઝ્યારે ! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.
 સાહી પગો નવ થવા દિધ ઊડરાંટે,
 સિત્કાર શબ્દ નિકળે વિર સર્વ વાતે ;
 કંપે સુગાત્ર કમળાં પાણુ વજ્ર કારી,
 ઝ્યારે ! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.
 પ્રેમે સુગાત્ર લગિ ઘાવ કરે બળેથી,
 હંકારિ દે વિર વડાનિ મતી કળેથી ;
 જ્યેથૂ ન જય ! વરાણું ઝમ જીવ મારી ?
 ઝ્યારે ! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.
 રામા રમી રમાણુ તે સહ સુખ માને,
 શૂરો દિકે અપસરા જ્યમાલ નાખે ;
 પ્રેમાળ પ્રેમ રસ ચાખિ ચખાવિ ભારી,
 ઝ્યારે ! ગયા સમરમાં જ્યમાલ ધારી.

તું પ્રિય છો.

‘ જમુના તટ બંસી બાજ રહી-એ રાગ. ’

જહાલી પ્રાણપ્રિયા પ્રિય તું પ્રિયરે ;

પ્રિય તું પ્રિયરે, પ્રિય તું પ્રિયરે. જહાલી૦ ટક.

નજરેં ન ન્યાળું સ્વલ્પ વખત જો,
 ભાન તણું ભમું ગંડુ પઠે. જ્હાલી૦
 તૂં મને જ્હાલી, પ્રાણથી પ્યારી,
 જીવ દહીં દીલ દુઃખ ધરે. જ્હાલી૦
 અનગળ દૌલત મોજમજ સહુ,
 તારી વિના પ્રિય સુખ હરે. જ્હાલી૦
 રૂપેં રંગીલી, છેલ છબીલી,
 હરતાં ફરતાં પ્રિય હર્ષ ધરે. જ્હાલી૦
 ક્રામળ શરીર મલકતું સુખકું;
 શરદેં ન્યાળી મુજ દીલ ડરે. જ્હાલી૦
 ચોટિલ ચીર ચંદન અતી બહેકે,
 કામ બને વર્ણિ કોણ શકે ? જ્હાલી૦

ક્યારેં દર્શન થાય ?

વસંતતિલકા વૃત્ત.

આકંદ ધારિ દિલ રોજ બળી રહુંછું,
 વીચાગ ભોગ બનિ હાય ! મુખે કહુંછું;
 કામેં અધીક પ્રજળું, દિલ ખાખ ખાડું !
 ક્યારેં હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?
 રૂપેરિ મૂખ બનિયું પ્રિય ખૂબ કાળું,
 ચાંડાં પડ્યાં છ, દિલ છે નહિં રે ! સુવાળું;
 શોકેં વદાય નહિં હોંશ સમેત કાળૂ,
 ક્યારેં હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?
 પ્રેમાળ વાત કથવા દિલ રહાય ઝાઝૂં,
 પ્રિયા વિના મન વિશે અતિ હાય ? દાઝૂં;
 સૂખે સુવાય નહિં સેજ બિછાવિ ચારૂ,
 ક્યારેં હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?
 આનંદ કંદ વિન દીલ ઉઠે છ દાહા ?
 ક્યાં હાલ પ્યારિ વરાળૂં મમ દીલ ગાહા ?

કુખ્યે વધ્યું સરપકું તન આ બિચારું,
 ક્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું?
 રૂડાં જાણાય સહુ મિત્ર અને ત્રિયાઓ,
 ખેલી સુખેથી આધિકો મન લેછ લહાઓ,
 તે ન્યાણિ કામ થકિ હું પ્રબળો પુકારું,
 ક્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું?
 જનઝિં કદી નદિ તટે અતિ શાંત થાવા,
 ખેસું, રૂંડું, મધુર ગાયન લાગુ ગાવા;
 કંઠે તણાય ક્યમ રાગ વિવીધ વારૂ ?
 ક્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?
 આહા ! વિચોગ રગમાં બહુ વ્યાપિ રહ્યોછે,
 રોમાંચ સર્વ મહિં વ્યાકુળ થૈ ભમ્યોછે;
 સહર્ષ નાંહિ ગ્રહતૂં દિલ આ બિચારું ?
 ક્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું?
 ઝંખૂં વિવીધ રિત હું બનિ છેક ઘેલો,
 બાધે શરીર બળતો રહું સર્વ પેલો;
 શાંતિ જરા નવ મળે કરું કુમ વારૂ ?
 ક્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?
 સાંજે, સવાર, ઘડિએ ઘડિ યાદ આવે,
 સુઝે ન કામ કરવું, મન માર તાવે,
 ઘેલો બની દિલ વિશે અતિ આ વિચારું—
 ક્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?
 કામે વધું નિરખિ હા ! પ્રબળી ત્રિયાને,
 નિશંકે દુઃખ, દિલ લહાય હઠે વધારે;
 દુઃખી બનું મદનથી, મનને સમારું,
 ક્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?
 પ્રીતી ધરી અમપરે પ્રિય આજ આઝી,
 આવી સુહર્ષ થકિ આ શયને ખિરાજ;
 રાજ કરો દુખ ન દે પ્રિય આમ ખારું,

ઝ્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?
 ઝોપ્ટે થકી અધર ચૂંબન આપ મેવા,
 કંઠે થકી મધુર કોઠકન રાગ દેવા—
 આવી મળો પ્રિય ભણી કરિ ધ્યાન પ્યારું,
 ઝ્યારે હવે દરશ થાય પ્રિયા તમારું ?

શરદ પુનેમ.

પદ—રાગ દેશ.

સજની રજની આવી રૂડિ શરદ પુનેમનીરે,	
હાવા પ્રેમનીરે.	સ૦ ટેક
ચાંદલિઓ ચોખ્ખો આકાશે,	
રજ કણ વિન તે ખૂબ પ્રકાસે;	
ભાસે ઉજળી કાંતિ ચહુદીશ તેમનીરે.	સ૦
ત્રેમ ધરી હર્ષે હળી મળીને,	
ગરબા આનંદમાં ગળીને;	
ગાઈશું સંગે તાળી લઈને પ્રેમનીરે.	સ૦
આંકડલા લઈ આંગણિઓના,	
ફરશું કુદડી આંગણીઆમાં;	
નીરખી રમશે કો ઝ્યાં ને કો કેમનીરે.	સ૦
પડછાયો નવરંગી મ્હેલનો,	
પછીતનો કે ભાગ પ્હેલનો ;	
પ્રેમી વાત ઉભાં રહી કરશું કેમ નહિરે ?	સ૦
નટવર ખેશી ખાસ અગાશી,	
ચંદની જોઈ દીલે ઊલ્લાસી;	
પિયુજ સાર કરી ખોલાવે તેમનીરે.	સ૦
રમતાં રમતાં નટવર સામું,	
જોઈ સાર માંહે સમઝાવું;	
નજર કરો અમપર અલખેલા રહેમનીરે.	સ૦
દાડી વેગે નટવર પાસે,	

જાણું મન થાશે ઉદ્ધાસેં !
 પ્રેમ વધૂટે વાત કરેં શૂંતેમનીરે ? સ૦
 પુઆ દુધ સાકર નાખીને,
 પ્રેમ મધુરાં વાગ્ય લાખીને—
 પિયુને દેશું; વાત જાણાવી નેમનીરે. સ૦
 ચાર ખુણે ચંદની રહી છુટી,
 અત્તર બહેક અધીક વછુટી;
 રંજ પ્રગટ ત્યાં થાય કમાનજ પ્રેમનીરે. સ૦
 રંગ જામશે રંગિલિ શાતે,
 વર્ણન કેમ કર્યું તે જાશે?
 શરદ પુનેમજછે સુખદાયી સુપ્રેમનીરે. સ૦

વર્ષાદમાં વિરહ.

ઉપજાતિ વૃત્ત.

આ વાદળિ આવિ મને સતાવે, પ્યારી તણો તે રસતો ખતાવે;
 ને વીછળી ત્યાં ઝખકાઈ જાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણ જાય.
 જણો જણો આ વરસાદ આવે, અંધારું રૂકું ખુશ ખ્યાલ લાવે;
 ઠાઠે થકી દહ દુનઈ જાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણ જાય.
 ગાએ તહાં મોરલિ નાદ રૂડો, લાગે મને તે અતિ કરું મૂડો;
 વાજે તાણા આ ઝઝણાટ થાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણ જાય.
 ગાજે વળી મેહ અતી સઢોધે, જાણે પહૂં પૃથિવ પરે અમોધે;
 એના વિવાદ મન આ મુંઝાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણ જાય.
 નાહીં પ્રકાસે કહિં ચંદ્રમાતો, નાહીં દિસે એક ગ્રહે નમે જો;
 છે સ્થામ સારું મન સ્તબ્ધ થાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણ જાય.
 જોલે મધૂરા સુર મોરનાતો, કોકીલ કંઠે અતિ દુઃખ લેતો;
 દાદર જોલ્યે મન ફાટિ જાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણ જાય.
 કામે થકી ઘેર વળું હું જ્યારે, ભીંજઈ ભારે રસતો હું ત્યારે;
 સૂકાવિને ભીંતર કો ભરાય? પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણ જાય.
 વર્ષાદ ટાણે કદિ હોય ઘેર, ચાંપું રૂદ પ્રેમથિ હર્ષભેર;
 આજે કરેં બહાર બજાર માંહી, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણ જાય.

રૂચે નહીં મંદિર દ્રવ્ય આપિ, રૂડી નદી ના ગમતી લગારે;
 જ્યાં જઈ ત્યાં લહાય નિ લહાય લહાય ! પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય
 સૂઝીં તદા દ્રવ્ય તમારૂં થાય, સ્વપ્ને વળી તૂં ભમતી જીણાય;
 ઊઠું તદા દેખું પ્રિયાનિ છાંય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 જીઝીં કદી ખાગ વિશે મુલેતે, જાણ્યે વળી દુઃખ ટળે નિમીશે;
 ત્યાં તો અધીઠૂં ઉભરાઈ જીય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 દેખું ભિંજયેલ જમીન સારી, વેણા પડેલી પડને પસારી;
 દેખી મને વેણિ દ્રષ્ટે કળાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 આપે મુગધી અતિ સૂખ તોયે, નીમીશ મારૂં નહિં દુઃખ ખોયે;
 વાધે વધારે, લિલું નીરખાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 સૂણું વળી લાવણી રાગ સારો, આવે મને યાદ પ્રિયાનિ તાનો;
 જાણે પ્રિયા મારિ નજીક ગાય ! પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 સૌ સ્નેહિની વાત સુણું પ્રમોદે, ખેલે, રમે, ગાય મુરગ હોંશે;
 યાદી મને ચિત્ત વિશે અપાય ! પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 સૂઝીં કદી દીલ લગાવિ શાંતિ, ખારી નજીકે સહુ છાંડિ ભ્રાંતિ;
 વાછેટથી આ તન તો ભિંજીય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 વાછેટથી આ તન તો ભિંજીય, સ્હેડે ન આહા ! મમ પ્યારિ હ્યાંય !
 જો હોય તો હૂંફિય ના કળાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 રસ્તા પચે આ તમરાં બકેછે, વીચાર ધાર્યા વિન તે લવેછે;
 રે ! તેહ શબ્દ દિલ કંપિ જીય ! પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 નેવાં મહીં પાણિ ન માય હાય ! મારૂં બધું આ નિર વ્યર્થ જીય;
 સૂકાઝીં જવાસા સમ આજ હ્યાંય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 આવું જહારેં મુજ મ્હોલ પાસે, બત્તી ન દેખું શયની અવાસેં;
 મુન્કાર સર્વે દિસતું જીણાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 લાગે મને આ રૂડિ રે ! અટારી, પ્રીયા વિના ઝેરનિ છે કટારી;
 રંગેલ છાન્ન દિલમાંલ ખાય, પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 ગોઠે નહીં નાટક ખેલ કાહીં, સે'જે રહે દીલ પ્રિયાજ ડાહીં;
 આ જગત લાગે બધું શુન્ય હાય ! પ્યારી જીદાયેં મમ પ્રાણુ જીય.
 આહા ! મુરત્રે નૃત ગાન થાય, મીત્રા મળી તાણથિ તાણિ જીય;

કામે વધું દેખિ સુનૈનિ નાર, પ્યારી જુદાચે મમ પ્રાણ જાય.
 ગૂલાબિ પાઘે અતિ પેચ મારી, ખાંધી નહીં ત્યાગ થયાથિ નારી;
 ફુલેલ તેલો નહિં મર્દનાય, પ્યારી જુદાચે મમ પ્રાણ જાય.
 આવી રૂડી આ શુભ પુર્ણિમાય, ગાવા પ્રિતેથી સહુ નાર જાય;
 આવે મને યાદ સુનાર ત્યાંય, પ્યારી જુદાચે મમ પ્રાણ જાય.
 ટાણે સુપર્યે રહું શોક સાહી, સ્ત્રી ભાણિ કામે વધું ઉભરાઈ;
 ભડકો ઉઠે ભીંતરમાં ભરાઈ! પ્યારી જુદાચે મમ પ્રાણ જાય.
 આ રાત માંહે દવ બાણિ -લોછે, પ્યારી તણો ખૂબ વિયોગ થયોછે;
 હે ઈશ આ દીલ ચિરાઈ જાય ! પ્યારી જુદાચે મમ પ્રાણ જાય.
 આ રૂતમાં રંગ ખહુ બનેછે, પાપી અનંગે પિડ ખો વધેછે;
 હા ! શૂં કરું? અંગ સુધાઈ જાય ! પ્યારી જુદાચે મમ પ્રાણ જાય.

પુનેમના ચંદ્રથી કુમુદીનો હર્ષ.

લાવણી.

ઝગઝગતું છે જહેજુર, ખીલેલું નુર, દુરથી આવે;
 ન્યાળી દિલ પ્રકુલે, હર્ષ-વધે, મન ન્યાલે. ટેક.
 જળખિંબ ઝળકતું થાય, છાંય મુસુકાય, જાય સંતાઈ,
 જહીંકેથી ફરે મુજ પૃષ્ઠ, કિંતુ અદેખાઈ;
 તંતૂ ઉડે ફુલ ખાર, ઉઠેછે ખહાર, ધ્વનિ શૂં ઉઠે ?
 તનમન તનમન સ્મિતે ખહાર, ભાસતું પુઠે;
 કીરાણુ ન્યાળી તુજ હસ્ત, બનું હું મસ્ત, ગળસ્થળ દેખી,
 ફરું રોમરાજી પુલકાઈ, કરે કુણુ શેખી ?

પ્રકુલિત બનું મન મોદે,

વિકસું, રમી જાણ્યે જોદે,

આનંદ ખીજે જન શુકે ?

રંગે કુંદ તો કુણમાત્ર, કુંળું મુજ ગાત્ર, અર્પું સુખ ખ્યાલે. ન્યા.
 ભમું ડોલું ખીલી ખૂબ, હા ! આખેહૂબ, પુરતા ખહારે,
 તજ પાન જળનું, કરું પાન-પિયુશનું, મારેં;
 બનું તમ પીઈ હું પાન, કરું ગુલતાન, બનું નવરંઝી,

કુખ કુઃસહ દિવસનું તણ, બળકી ચંગી;
છુટે પ્રેમ ઝરાણુ મમ અંગ, બનું અડબંગ પ્રેમમાં ઘેલી,
સિંચું પૂછી મૂળ પરાગ,—માંહ્ય અમૂલી;
કરું ગુલાબિ પિંછું નવરંગ !—
સ્વેતે લસલસનું અંગ !
ચુસું ચંદ્રિ ઠંડો તુજ રંગ,
શીતળ શીતળ બહુ ગમે, ફરકતું ભમે—દિલ ખુશ ખ્યાલે. ન્યાં

પ્રિયે ! ક્યારે મળું ?

‘જનુની જીવોરે ગોપીચંદની—એ રાગ’.

ક્યારે પ્રિયા થાય ભેટવું ? -હૃદયે ચંપાવું સાથજ;
હસ્તે દબાવું અન્યો અન્યે, હળિમળિ રેહેતાં સંગાથજ. ક્યારે ?
અધરે અધરનું ચુંબન થવું—રૂડા હાસ્ય વિનોદજ;
ચક્ષુએ ચક્ષુ નિહાળતાં, પામવું રૂડા પ્રમોદજ. ક્યારે ?
પેટે પેટે પ્યારી સ્પર્શવું, હૈયે હૈયું અડાયજ;
આનંદ વ્યાપે અતી દણે, શાંતિ ખૂબ ઘડાયજ. ક્યારે ?
કોમળે કોમળ સ્પર્શથી, વાઘે સુંદર પ્રેમજ;
અનહદ રસ વ્યાપી રહે, સુઝે એમનું તેમજ. ક્યારે ?
કંઠે પરસ્પરનાખવા—હસ્ત રઢિયાળા જેહજ;
રૂકું દબાવું ગળે ગળું, વાઘે વીચીત્ર નેહજ. ક્યારે ?
વાંકું મુસ્તક કરી હાથથી, નેહું રૂડે રૂપજ;
જેછે ઈંદ્રાણીથી અવનવું, જેખવતું, અનુપજ. ક્યારે ?
કાચ ધરેલ મોઠો ખરે—રૂડો સેજ નજકજ;
દખાય સાબદું ખેલવું, લાગે તે ઘણું ઠીકજ. ક્યારે ?

વિરહે બધું વિષ !

‘મુને ઈરકપરીને મારા, મૂઝે છોડ ચલા બનઝારા—એ રાગ.’
હા ! હા ! પ્રાણુ પ્યારી જીવાઈ, બધું વિષ સમ લાગે લાઈ. ટેક.
ઝેરી ઝાળ બન્યો આ પલંગ, શુન્યકાર થયું બધું અંગ;

રંજીત મ્હેલ બન્યો દુઃખદાઈ, બધું હા! હા! બધું
 આ જમ સમ ન્યાળી હિંડોળો, ચહડી જય ચક્ષુથી ડોળો;
 સંગ ખેડાંનો લ્હાવ જાણાઈ, બધું હા! હા! બધું
 રૂચે ના ઘર જાણું કદીએ, પલ પલ તલફીને મરીએ;
 વિહવળતા, ક્યાંથી રે' ચતુરાઈ? બધું હા! હા! બધું
 જાડીં સરિતા તટ, દુકાને, રંગ રાગમાં, મચંતા તાને;
 નાચ રંગથી રહું કુમલાઈ? બધું હા! હા! બધું
 પાનપટ્ટી, એલચી, લવંગ, અત્તર ખેંકે વફૂટે શું સંગ?!
 જળ ગુલાબ શું સુખદાઈ? બધું હા! હા! બધું
 ફુલ ડોલર ચપો ચંબેલી, ગુલાબ ગુલદાવલી ખીલી;
 દખી દ્રષ્ટે ભડક ભડકાઈ? બધું હા! હા! બધું
 વદે મિત્ર કદી મુજ મ્હોડે, 'પ્રિય શોક અગ્નિ તું ઘોડે;
 યાદીથી દીલ લ્હા ઉભરાઈ બધું હા! હા! બધું
 કરું કેમ? હવે હે ઇશા, નથી રસ્તો બિન્ને જગદીશા;
 મરું ઝેર ગજાને પાઈ! બધું હા! હા! બધું

મદનનો માર.

રોળા વૃત્ત.

વ્હાલી તારાં વેણ, નેણ બહુ યાદજ આવે;
 સ્નેહ ભરેલાં ફેણ, ખેણ ખોટક નહિં ભાવે.
 પ્રીતે પ્યારી પાટ, વાટ જોઈતું ખેડી;
 તારો રૂડો ઘાટ, કાટ ચડિઆ છે પેશી.
 રૂડા તારા ફેરા, ખેરા છૂટા ક્યમ લાગે?
 નાગ જોઈતે વેશ, પેસવા લાગ્યા જાગે.
 અરે! તેહ સૌંદર્ય, ક્યાંહા જઈ ખેડું છેદું?
 મનમાં મોટી હામ, જામ ક્યારે જઈ લેદું?
 પ્યારી રૂડા ગાલ, લાલ ભુરાપર ક્યારે—
 ચુંબન કરું જો પ્રાણ! ભાણ સમ ગણું હું ત્યારે.
 મારા નવલા પ્યાર, ખાર દિલમાં ક્યમ ભાવ્યો?

છોડી સુખદા સંગ, રંગ દુરનો ક્યમ આવ્યો ?
 દિલમાં થાય આમ, ક્યાહરે ભેટું તૂને ?
 તારા પ્રિય ઉચ્ચાર-તણી ઝંખના છે મૂને.
 પ્યાર પ્યાર હે પ્યાર ! પ્યાર તૂને શું કહેવું ?
 માર તણો દિધ માર ! સાર સમજને રેવું.

ખેલાડી ક્યાં ?

પદ—રાગ કલ્યાણ.

ઇશ્કખાન યામિનિ ખિલાવે, યૌવન રૂપ વધારી;
 પ્રેમ વાતથી વિહવળ કરીદે, પાન પાય રસ મારી. ઇ૦
 સુંદર ચોક મનોહર મૌઝિતક, ચંદ્રે ચક્રચકિત ભારી;
 સ્વેત રૂપ આચ્છાદિત હોઇને, આલ્હાદ થાય અપારી. ઇ૦
 ખાગ ખીલ્યો ખીજી તર્ફ રૂપાળો, કુલે કાલેલ અપારી;
 શીતળ મંદ સુગંધ વાચે, ત્રિવિધ ભાંતિ વયારી. ઇ૦
 બહેક વધૂટે ગૂલાબ ડોલર ચંપા ચંખેલી દુઃખારી;
 વનસ્પતિ પણ સૂખડ કદ્દની, બહેક બહેકાવન હારી. ઇ૦
 મનહર છોટું સરવર દીસે, નિર્મળ જળ સુખકારી;
 દ્રષ્ટે ન્યાળી લોચન ડરતાં, કુમુદની ખીલી ન્યારી ! ઇ૦
 સુંદર પલંગ સ્વેતે આચ્છાદિત, સ્વેત અંગે નરનારી;
 આજૂખાજૂ મોહક વૃક્ષો, —લીલાં લોચન ઠારી. ઇ૦
 દીપે મધુરી ચંદની મીઠી, છુલછુલ તાન વધારી;
 છેલ પુરૂષ પણ મધુરો શાભે, યૌવન માધુરી નારી. ઇ૦
 પ્રેમ પ્રેમ મનમાં મસ ઝંખે, વાતે પ્રેમ વધારી;
 રસમાં પણ તે પ્રેમ પિવાવે, પુરૂષ પ્રેમ મય પ્યારી. ઇ૦

ખાગમાં આવો.

પદ—રાગ દેશ.

આવો આજ રંગીલા મારા ખાગમરિ
 વાધું રાગમરિ. આ૦ ટેક.

જુઓ ખીલીછે આ ચંખેલી,

બેરંગી શોભે શું વેલી ?
 મૂકે વૃક્ષો પવન હેરથી તાનમારે. આ૦
 ડોલર ગૂલાબ બહેંકે મધુરી,
 ચંપો બુધ્ધ બેઠે પુરી;
 કદમ કમળ છે કુંજ મધુરા ભાગમારે. આ૦
 સરવરનું જળ નિર્મળ ભાસે,
 વૃક્ષ છાંય જળમાંથી પ્રકાસે;
 હરખે છે વૃક્ષો નિજ પલ્લવ સાથમારે. આ૦
 દ્રાક્ષ વેલી શું ઝૂકી રે છે ?
 દાડમ કળી રંગીલી આછે;
 આંખે મોર પ્રસરીઓ અતિ ઉલ્લાસમારે. આ૦
 લીલું લીલું નજરે ન્યાળું,
 પાણુ સંગાતી કોઈ નહિં ભાળું !
 જેથી દુઃખીઓ ખની કહું વીરાગમારે. આ૦

મુસાફરીમાં વિરહ.

દોહરા.

હે દિલરૂબા માહરી, મૂકી તૂંને દૂર;
 આવ્યો છું એકલો, પાણુ થઈ ગ્યો છડીં ભૂર.
 વાતો આવે વાદ બહુ, કરતાં જેહ વિનોદ;
 દુખિ દીલથી હા ! ફરે, ટળી જાય સૌ મોદ.
 મૃગ નયનો જેવાં અરે તારાં નયનો જેહ;
 કટાક્ષ નયનો ને કરે, સાંભરી આવ્યે તેહ.
 કોમળ નયનો તાહરાં, મમ નયનોની સાથ;
 ક્યારે મળશે તારણી ? -હૃદય એજ પંચાત.
 પ્રેમ મસ્ત મુજ છવડા, તારી મધુરી વાણુ—
 વાદ આવતાં મૂજને, -હૃદયે વાગે બાણુ.
 કોકિલ કંઠિ માધુરી, તારી ઉજવળ દેહ;
 મૃગજળ પેઠે જોઈને, દિલકું ફટક્યું રેહ.

રપેરી તૂજ હસ્તના—સ્પર્શ તાણી ઉમેદ;
 મનમાં બાંધું બહુ વિધે, પાણ પામું હું ખેદ.
 તારા ગોરા ગાલને, ચૂમી કરવા ખાસ;
 તલ્પુંછું હું એટલો, ભ્રંગ કમળ જ્યમ વાસ.
 મારું તું ગૂલાબ છે, તું તારું સહુ સૂખ;
 તૂને દ્રષ્ટે ન્યાળિને, ભાગે સઘળાં દુઃખ.
 નીર વિનાની માછલી, કમળ વિનાનો ભ્રંગ;
 પુષ્પ વિના જ્યમ ઝાડવું, દીપે બહુ અડબંગ.
 તેમ તૂ વિના પ્રેમદા, મારું રે'ણું ધાર;
 છવ તલપાપડ થાયછે, મળવા અપરંપાર.
 ચંદ્ર વિના જ્યમ પોયાણી, જય તમામ સુકાઈ;
 તેમાં તૂ વિના આજ હું, અંગે જાઉં સુકાઈ.
 મારો તું છે ચંદ્રને, તુંછો કમળા નાર;
 તું તું તું મારી પ્રિયા, હું તારો ભરથાર.
 ધંધો નવ સુઝે મને, મન પ્રેમે ચકચૂર;
 હરણું ફરણું નારૂંચે, થાય નવા અંકૂર.
 તૂંછો મેના માહરી, તું મારી કોકીલ;
 ખોલાવ્યા જ્યમ ખોલછો, ખીલાવ્યે તું ખીલ.
 તું મારું છે નેત્ર ને, તું મારો છે હાથ;
 તું વિન છોં હું આંધળો, કૌવત હીન અનાથ.
 ભલપણનો ભંડાર તું, ગમન ગતી વિચીત્ર;
 વાક્ય શિતળતા શી કહું? નયન પ્રમાણ પવિત્ર.
 ફૂલેલ દર્પન તો મને, રટના રહી સકામ;
 લવણું ભુલી ભાનને, ભટકે મન બેકામ.
 કિંચિંત દુર ન્યાળું કદી, પ્યારી તારી છાંય;
 પંગુને જ્યમ પગ મળે, ઠેકી આણું ત્યાંય !
 સુઝે નહિ તારી વિના, કંઈ કામને કાજ;
 અંખૂંછું હું રાતદિન, મુણ અચ્ચે મોહ તાજ.
 હું હું હું તુજ પ્યારનો, રસિક ભ્રમર છું પ્રાણ;

મુગધે ખૂશી બનું, તે પાણુ ક્યાં હા ! હાય !
 આ બાળા મુખદાયિની, ચંદ્ર તેજ સમ મૂખ ;
 નયનાં ભરિ નિરખું જવે, પૂરણ પામું સૂખ.
 તુજવિન હું તલફી મરું, તુજ વિન ના રહેવાય ;
 પ્યારી તુજ વિન તો મને, અવળ સવળ બહુ થાય !
 પ્યારી તું કૂમોદની, તુંછો કમળની જાત ;
 હું છઠી તેવી જાતનો, તેથી વ્રેહ અથાગ.

પ્રિય પ્રત્યે નેકી વીરહનું બફમમાં બોલવું.

પદ-રાગ દેશ.

શૂં છે ? શૂં છે ? રે શૂં છે આ મારા ચોકમરિ ?
 રમણિય નોકમરિ. શું છે ? ટેક.
 મંદ મંદ આ કુવારો છૂટે,
 લીલી કુંજ નોક પરખીલે ;
 રંગી મેઘ ધનુષ્ય જણાયે નોકમરિ. શું છે ?
 અરધી ખુલી આંખડલીછે,
 પાસાભેર કો યુવા પડીછે ;
 સખેદાનંદ મુખકું દીપે આપમરિ. શું છે ?
 કુળું અંગ રંગિલું ગોરું,
 તાજું કુલ વૃક્ષથી તોડયું ;
 વસ્ત્રાલુષણથી છખિલી ખીલી પોતમરિ. શું છે ?
 ગાયન મધુરું મુખે ગાતી,
 પડે શેરડા વળી લજતી !
 લાલી વળતી ગાલે રૂપ પીરિજમરિ. શું છે ?
 ચંદ્ર કીરણ ઠંડાં મૂક્યાંછે,
 પ્રતિબિંબે ચલકાટ થયોછે ;
 ઠંડક લાગે ઠંડક બની અશોકમરિ. શું છે ?
 નેન ખંજરે મારી સામું,

બાણ કઠાક્ષે બહુ દુઃખ પામું;
પરસ્ત્રીના ! ભુંડી સામું અવલોકમરિ. શું છે ?

સ્વક્રિયાનો પતીને સાદર યુક્ત જવાબ.

‘રાગ ઉપરનો’

પ્યારા ! શું છે ? રે ક્યમ કહો છો ભુલી ભાનનેરે;
પાઝી હું પાનનેરે. પ્યાં ટેક.

મદન વ્યાધિથી કબ્ય બનીછું,
તેથી પ્યારા ભુલ બની શું ?
પરસ્ત્રીના, બોલ્યા શું ? ચુકી વહાલનેરે. પ્યાં

કે પિયુજી તમને પાણુ પીડ્યા ?
અંગ કબ્ય, મદને ભહુ સ્હીડ્યા ?
આશું ? ચુક્યા પ્યારા પ્યારાં પ્રાણનેરે. પ્યાં

મુઝ્યાને બહુ ના ટટળાવો,
વહાલ ધરી મમ સ્હોડે આવો;
નેક પ્યાર અમૃતના પામું પાનનેરે. પ્યાં

ગૂલાબી ગાલો અમક્યાછે,
મદને તટસ્થ રોમ થયાંછે;
પ્રજલ્લિત અંગે થઈછું તજી ભાનનેરે. પ્યાં

કોમળ અંગે સ્પર્શ કરીને,
હૃદય રસબસ અંગ ભરીને;
સમય હૂંકડો આવ્યો ! પ્યારા આવનેરે. પ્યાં

મદન વ્યાધિ.

‘નવ કરશેા કોઈ શોક રસિકડાં. નવં એ રાગ’

ખંતે ખેલું ક્યાંય ? રસીલી ખંતે ખેલું ક્યાંય ? ટેક.

હાવ ભાવથી હૈકું હરે, મન-

તુજપર બહુ તલપાય.

રસીં

પ્રેમી પચે થકી સ્નાન કરાવે;-
 તે ઝ્યાં દખૂં ? હાય ! રસી૦
 સદન ન રે'વું મદન વ્યાધિથી;
 હા ! ઝ્યમ તે સહેવાય ! રસી૦
 ધનુષ સુમનનું દ્રષ્ટેં ન્યાળી;
 પ્રિયા શૂં તૂં લજવાય ? રસી૦
 મદન લહેર અંગેથી વધૂટે;
 જીવ તલપાપડ થાય ! રસી૦
 વ્યંડળ કર હાવાં પ્રભુ પ્યારા (!)
 પ્રેમી માર્ણ પમાય ! રસી૦

અસુખે સુતી પ્રિયા—સૌંદર્ય.

શાર્દૂલવિક્રિડિત છંદ.

મૂતી નાર વિચાર માર ખમિને, આચાર સર્વે તજ,
 દખાએ અતિ રમ્ય તે રમણિ તો, વ્યાધી પુરી છે હજ;
 ગોરૂં ગાત્ર વિશાલ ભાલ સુખદા, ફીડું જાણાએ કદી,
 નેત્રા વીંચિ પડીછ બાળિ પાણુ તે, જગે છ જાણ્યે હજ.
 વાંકો રૂપક શીર વાળ થકિ જે, ગૂચ્છો બનાવ્યો ખરે !
 લાગેછે શિશ નાગ આજ લજકે, સીંધૂ મુરાગેં ફરે;
 પોચો નર્મ બન્યો, લગીર છૂટો, સૂતાથિ ચૂંથાયલો,
 દખાએ દિલ હણું પ્રેમિ ગતિથી, વીંદેથિ વીંખાયલો.
 છૂટી ફેશ તાણી સુહાગ લટ જે, ગાલેંથિ છાતી મહીં,
 રૂલી રે રૂડિ સર્પ જેમ કૃતિથી, શોભા ન જાયે કહી;
 તેમાંથી અરધી લઈ સુભગતા ! નાખી ગળે આંકડી,
 દાખેછે અતિ ભવ્ય કાંતિ રૂપમાં, આંટી પડી વાંકડી.
 માથે ચંદન અપિયૂં સ્વચ્છ અતી, શાંતિ દુખાવે થવા,
 થોડું થોડું ખરી પડેલ શયન, કાંતિ જાણાવે તદા;
 રાતું ભાલ વિશાલ ચંદન થકી, દીપે મધૂરું અહા !

ગુલાબી નહિં પૂર્ણ ને પુરાણના—સ્વેતે, દિસે રૂપ હા !!
 નેત્રા ન્યાણિ વિશેષ તો મૃગ ત્યહાં,—લાજે, કલ્પાતેં રૂરે,
 હીંડે આમથિ તેમ વ્યગ્ર ચિતથી, ચારો અરે! ના ચરે!!
 એવાં નેત્ર સુતા પછી નિરખિયાં, બાણો રૂડાં કામનાં,
 થોડો ભાગ ટિપાંચિ ચંદન તાણાં, સ્વેતે દિસે વામનાં.
 ગોરા ગાલ ગુલાબિ લાલ પણિ ત્યાં ફીકાશ લાગે જરી,
 શોભે તોય અતી ગુલાબ સમ તે, દેખ્યા કુંળી પાંખડી;
 તેમાં ખીંદુ લિલૂંછ કીલમ સમુ, શોભા રૂડી આપતું,
 વણ્યું જય ન તેં અલૌકિક ખરે! શ્રંગાર શોભાવતું.
 નાસા દીપ સમાન શ્વાસ કુંપળી, દેખાય રૂડી અતી,
 લાલી ખૂબ વધી તહાં અધરની, જાણ્યે કસૂંબી ગતી;
 શોભા દે તંહિં દંત ઉજ્જવળ અતી, જાણાં જાણાં છીદ્રમાં,
 ચંપાની કળિઓ અધૂરિ ઉઘડી, આપે સફતાઈ હ્યાં!
 છેડો છૂટિ ગયેલ ઘાયલ તણો, છાતી ઉઘાડી દિસે,
 ગોટા રમ્ય જણાય માખાણ સમા, મૂઠાં પમાડે દિસે;
 દીવાનું પ્રતિબીંબ પાડયું દિસતું, સન્મૂખ કાચેં થકી,
 છાંયા કિંચિત માત્ર દાખવિ રૂડી, માધૂર્ય પ્રેરે અતી.
 બાહુ એક પડચોછ છાતિ ઉપરે, બીજે શિરે છે ધર્યો,
 ભાસે ભવ્ય અતી વિચિત્ર કૃતિથી, ચૂડી જીણીથી ભર્યો;
 આંટી પાડી દિધી તહાં પગનિ તો એકા બિન્ન ઉપરે,
 દેખાયે પગથી ઉચે ચહડિ ગયો—સાળું રૂડો રે! ખરે.
 ભાસે પીંડિ સ્વરૂપ રૂપમય હા! કાંતી રૂપેરી ખરી,
 આડયું આઢયું ઝાળિનું નવલ ત્યાં, લીલું ત્રિભાતી વળી;
 પીરોજ મુખ દાખતું રમણિનું, માધૂર્યતાથી ભર્યું,
 શોકેથી અતિ દર્દ દાખવિ હિચે, ઉત્કંઠ મ્હો નાથતું.

પ્રિયે આવને !

રાસડો.

રંગમાં તું રંમ રસીલી રંગમાં તું રંમને:

દગ્ધ -હૃદય કેમ ચૂકો ? રસીકડી.
 પ્રિયે ! અંગે રસીલી ધારું હું હોંશથી;
 પ્રેમ કાર્ય દુર કેમ મૂકો ? રસીકડી.
 રસભર ન્યાણું રસીલી શીતળતા પાથરી;
 નયને રમાડું મીઠી મારી. રસીકડી.
 પ્રેમે આણું રસીલી પ્રેમી પય માહરું;
 આળંબ પ્રેમની ખારી. રસીકડી.
 છેટે તૂં રેહ રસીલી પત્રો પણ નામજે !
 દુઃખે લેવાડોં મુખ રંગે. રસીકડી.
 મદને પ્રજ્ઞણું રસીલી આધિ સહૂં છ અતી;
 ક્રબ્ધ બનું અતી અંગે. રસીકડી.
 કામો ખુચે રસીલી હામ ન ચાલતી;
 ગતી થઈ બધી મંદ. રસીકડી.
 ઊંચે ન્યાણું રસીલી ચહુદીશ જોડોં પણ—
 ન્યાણું ન મુખડું ચંદ. રસીકડી.
 સુગંધે ભ્રંગ રસીલી ફરતો ગુણગુણ કરે;
 વ્યગ્ર બનું દીલે જોઈ. રસીકડી.
 સુગંધે હાય ! રસીલી મારે તો નવમજે;
 કુસ્કાં ભરી રહૂં રોઈ. રસીકડી.
 દાર ખાણખાણ રસીલી વાયુ પ્રહારેં થાય;
 દ્રષ્ટિ ને દીલ ખેંચાયે. રસીકડી.
 ન્યાણું ન કાંઈ રસીલી ભોંઠો હું થાઉને;
 -હૃદય તરંગ ગોથાં ખાયે. રસીકડી.
 ભેટો ભાવે રસીલી દુઃખી હું માં કરો;
 સ્વલ્પ ન ધારીશ વારે. રસીકડી.
 હાવે તૂં આવ રસીલી વ્હેલી તૂં આવને;
 દંયા દ્રષ્ટિ દીલ ધારે. રસીકડી.
 રસીયાણુ રસની રસીલી રસને દીલ છાંડતાં;
 રસહિન દુઃખી કાં થાયે ? રસીકડી.

સખરસ ચાખો રસીલી અમૃતનું પાન કરો;
આનંદાશ્રુ મુખે છંવાયે ? રસીકડી.
સુરત ન્યાળી રસીલી સુરતને કાંતને?
મુખનું કંદ ચાખ પ્યારી. રસીકડી.
અધરામૃત દે રસીલી સ્પર્શે મુખ આપનું;
ઉચ્છંગ દે શાશુગારી. રસીકડી.

આનંદ તે આજ !

હારી.

પ્રેમ પુર્ણમાં પ્રિયનો પ્યારી, ખેલે અનગળ મોદ પસારી. પ્રેમ ટેક.
શશી વદનીનું મુખ નિહાળો, ઘેલો અને કહી પ્યારી;
હાથ ચુમે કરે દ્રઢ આલિંગન, ઘાયલ પ્રેમ કટારી,
લાગી રહીછે ધુન સારી. પ્રેમ
રંગીલી લટકો તીવ્ર કરીને, ચંચળ નેન પસારી;
ગુલાબી ગાલે લાલી ચઢાવી, ઘા કરે કામનો કારી,
ભેદી નાખે કાળજી ભારી. પ્રેમ
રંગ અને, મુખ લાલમ લાલ, નેરે દીએ પીચકારી;
લૂંછે, છુટે છેડે થાય છબીલી, મદન સમારન હારી,
ભરે અંક કોપ વધારી. પ્રેમ
સ્વેતાંબર માંહે ઘેરું ગુલાબી, ફુલ દિસે મન હારી;
તસ તસ કાંચળી ચળકતી ભારી, દીલ લોભાવનહારી.
રહે જન કો મન મારી ? પ્રેમ
અંકે લીચે રામા ઉચ્છંગ લાવે, બાજે ઘેલાં રીત ન્યારી;
વિહવળ પ્રેમમાં લપટાઈ જાયે, ભાન બુલે ઝખમારી,
ગતિ પ્રિય પ્રેમની ન્યારી ! પ્રેમ
સામા સામી વદે તું ટું ઉલાસે, પ્રેમમાં મગ્ન અપારી,
જેખનવંતા સાથ જળુખે, રસબસ પ્રેમ પ્રસારી;
વર્ણુ ડયમ ? ક્યાં મતી મારી ? પ્રેમ

આવો ભાભા ભરી અંક લગાવું, પાથરી પ્રેમ પથારી;
 ખેલો રમો મારી મીઠડી હેતે, ઉચ્છંગ દે શણગારી,
 પામું મુખ પુર્ણ હું પ્યારી! પ્રે०
 પ્રેમી પિયુ હા! હા! રંગમાં મ્હાલો, આ રહી દાસી તમારી;
 કેશરીયાં કરો વ્હાલમા વેગે, આહું અમૃત ભરિ ઝારી,
 ખેલો ખૂબ પ્રેમ પુકારી. પ્રે०
 સામા સામી વદે ઘેલાઈ ઘેલાં, પ્રેમ પ્યાલે ઘાવકારી;
 ભાન ભુલી મન તાપે વહે નહિ, રંગેરંગ પ્રેમ પ્રસારી;
 ખરે! પ્રેમની ખલિહારી! પ્રે०

વિરહ વ્યાધિ.

‘કહું શું નશીબે’ દુખીયો કીધો છે—એ રાગ’

હા! શું અરે! મુજ દીલકું મુંઝાયે;
 પ્રિય વિન આ વ્યગ્ર વ્હાવડું ધાયે. હા!૦ ટેક.
 ઉકું, ખેસું, દોડું આમથી તેમન;
 દીલમાં ચેન જરા ન જણાયે. હા!૦
 નવલ ખન્યો લીલો છત્રિ પલંગ આ;
 નૂતન તોપણ ખાવાને ધાયે. હા!
 ડોલર, ગુલાબે પથારી છવાણી;
 પુષ્પની વાશ હા! મૂને ગંધાએ. હા!૦
 જ્યોત રૂડી ઝગઝગે પુર્ણ તેને;
 કાચે પ્રતિબિંબ ફિકું જણાયે. હા!૦
 મુંદર ખેલ ખને, કંઠ કોકિલ;
 દીલકું ઝળે, પ્રિયે! આસ રૂંધાયે. હા!૦
 દવ સળગ્યો કે વિરહાનળ લાગ્યો;
 છણુ છણુ દાઝે આ છાતી કરારે! હા!૦
 -હૃદયજ્વલ ધડકે! કંપારી વુછટે;
 રોમરોમે પ્રગટી કામ ધાયે. હા!૦
 ખિંદુ ટપકે ચક્ષુમાંથી મોતી સમ;

ક્યારે ભિકું અંક એ ઉડી લહાયે!

હા ! ૦

ચંદા (નાયિકારૂપે) ઘેરાણેલ જોઈ ચકોરાનું કહેવું.

‘મારગડો મૂકોને મોહનલાલજી—એ રાગ’

ચંદા તારી ચંદિ કાં ફિક્કિ પડે ?

ફિક્કાશોં મુજ રોમે રોમ ફિક્કાશન્ને;

લાલી મુખથી હોયે શું? વધી શ્યામતા,

અંતર બળથી મૂખે પાણી નીરાશન્ને.

ચંદા ૦

ભૂંડો રાહૂ નડીએ ક્યાંથી આ પળે?

પુનેમી પળ થઈ તું ભુંડિ અમાસન્ને;

લહાવો લહાવાને ઠેકાણું રહી ગયો,

અંતર ઉડી લહાય બની, મન ત્રાસન્ને.

ચંદા ૦

પૂનેમી ચંદિ હું ન્યાળી પ્રીતથી—

દુરથકી પાણી ફિરણેં ઠારું આંખન્ને;

ઘેરાણેલું કંઠ વદન ફિક્કું અરે!

દ્રષ્ટિ નાખ્યે થાઉં બળીને ખાખન્ને.

ચંદા ૦

પ્રભુડા તેં કાં રાહુ રોગજ મોકલ્યો ?

જેથી ચંદા ફિક્કિ આમ કળાયન્ને;

વજ્રપાત કુમળે અંગે હા! ક્યમ ગમ્યો ?

દુઃખ પમાડે પ્રેમી -હૃદયને હાય! જો.

ચંદા ૦

રાહૂ તારા ક્રોધાગ્નિને ઠારને,

દુભાવ્યું નથી કો દિન તારું દીલન્ને;

શા માટે સપડાવે મારા પ્રાણને ?

છોડી દે હવે કીધી ખૂબ બખીલન્ને.

ચંદા ૦

ચંદાએ કંઈ નથી અપરાધો રે! કર્યા,

તોપણ તારા દિલમાં ઉડો ડાગન્ને;

વલવલતાની દાઝેં દયા તું આણને,

છોડી જાણું હું તારે પાયજાં. ચંદા૦
 ફિક્કું મૂખ નથી જોવાતું રે ! હવે,
 હુમ્મગુ થાતું થરકે મારું અંગજાં;
 શાંતિ તો ન મળે એકદમ મમ નાહિમાં,
 ક્યાંયો હોયે રંગના શુભ તરંગજાં !
 બળિ બળિ કહું છું ધ્યાન ધરો વહાલા વિભુ,
 છંદાચો રાહૂથી ચંદા પ્રાણજાં !
 નહિં તો આ જીવ અર્પણ થાશે દુઃખથી,
 હૃદય ધરે દયા દીલમાં આણજાં. ચંદા૦

પ્રિયે ! અહિંજ, દુરના.

ગઝલ.

કુમુદી ચંદ્ર છોડે શું ? જગરના પ્રેમ ત્રાડે શું ?
 નથી એની કુડી રીતી, થયેલી ખાખ, છે પ્રીતી.
 નહિં ! ના ! હાય લાગે શું ? આહા ! હજી પ્યાર માગે શું ?
 ઝરાણી શીત થાયે આ, સ્વેદ મુજ અંગ ભિંજાયે હા !
 ઉરેથી વેગળી તૂંના, દ્રષ્ટિથી દૂર હા ! તું કાં ?
 ભમું હું મીઠિ નયનામાં, ઊચારું રાગ ઊંડિ ખો માં.
 ફિરણથી હા ! છંદાચે આ-મીઠી ચંદિ સ્વેદામ્બુમાં;
 ખીલે ક્યાં પુર બહારે તું ? તવાકિં હાય ! મારું હું ?
 ગુલાબી તારો નાસે શું ? -હૃદયમાં તેજ ત્રાસેશું ?
 અમાસેં અંધથી ઘેસી-ફરે શું પૂનમે છેટી ?
 નહિં ના, એમ લાગે શું ? ફટકતું દીલ ભાગેશું ?
 છંદાચો વાદજે ચંદ, સુકાચે શું ? બનો મંદ !
 ઘેરાણો ફિર્ન નાખું હું, અંધરનું પાન ચાખું હું;
 પ્રસારું હસ્ત ડોકે આ, ડરાવું હાથ ! જોદેહા !
 ધીમી તું ચંદનિ ન્યાળી, બીડામાં કુંદ-રૂપાળી;

અપાટે વાદળાં ત્યાગું, મીઠિ તુજ સખકું માગું.

શુદ્ધ યૌવનાએ દોશ ભ્રમણે ભમેલા પતીને કહેવું.

‘નવ કરશે કોઈ શોક, રસીકડાં નવં એ રાગ’

પ્રેમ પુરાણ ખતલાવ પિયુજ પ્રેમ પુરાણ ખતલાવ.	ટેક.
નથિ નથિ બહાલમ બ્રૂં ભામા, શામાટે કર તિસ્કાર.	પિયું
કપટની અપટે ભૂલ જગાડી દાશીત કીધી નાર.	પિયું
‘અન્ય ગાણું છડીં માયબાપ’ ત્યમ મિથ્યા નથી લવનાર.	પિયું
દાશીત નજરે દાશીત ધારો તે પાણુ કપટે ધાર.	પિયું
‘રસબસ હું ધુમું તમ આગળ’ એજ મોટો મન લહાવ.	પિયું
વિષ સમ વચન ખમ્મમાં ન્યાળી અશ્રુ તણો વધે સ્થાવ.	પિયું
ભૂલ નથી કંઈકીધી, સતીહૂં, ક્રોધિતમાં પિયુ થાવ.	પિયું
પાક પ્યારે કદી દાષ જણાએ, આ શીરપર કર ઘાવ.	પિયું
ભ્રમણે ભમાઈ કપટે ડગાઈના પ્રિય દુખ દરસાવ.	પિયું
શાંત વૃત્તિ તજ -હૃદય કમળમાં વિહવળતા પ્રસરાવ—	પિયું
એ નથી યોગ્ય, નથીજ ખમાતું, હાવાં એ દુખ છંડાવ.	પિયું
રસધેલા, રસધેલી થાડીં હું, ભ્રમણ તજ મરકાવ.	પિયું
શૂં મનમથ પીડ દેતો નથી ? પ્રિયે જોખન તુજ ઝળકાવ.	પિયું
રસબસ લેહું તું પાણુ લેટને, જોખન થડી થથરાવ !	પિયું
પ્રેમ પ્રેમમાં મગ્ન બની પ્રિય, ભરી અંકે તૂં આવ.	પિયું

પ્રિયે! -હૃદયમાંજ રહો!

પદ-તાલ દાદરો.

દિલદાર તું દિલજન તું દિલ દિલમાં હા ! ભમે;	
દર્શન મળે મુખ દર્શ્ય જો મન વ્યાધિને દમો.	દિલં
પ્રેમ પ્યાલો પાકીં બહાલી, કષ્ટ શું સહો ?	
ભેટો ભરિ અંકે ભાવથી, મન મોદમાં રહો.	દિલં

બ્રકટી વિલાસ હાંશથી કટાક્ષમાં રમો;
 મન શીત થાય ઠંડકે, નેન મીડી ગમો ! દિલ૦
 પ્રેમ પાશમાં પ્રિયે ? ઝકડાઈ-હેવું હો !
 મહેબૂબ મીઠિ સુખકું એ, દુઃખ કાં ખમો ? દિલ૦
 આધિ ટળે વ્યાધિ ટળે તુજ ભેટથી અહો;
 રસબસ બનો મુખ ન્યાળીને, સુખમાં તમો રહો. દિલ૦
 રંગ જામે અંગ બાધે સંગમાં ભમો;
 ચંગ બાજે પ્રેમનો મન મુદિત થાય એ ! દિલ૦
 પ્રાણમાં નિજ પ્રાણ ભેળી રંગમાં રહો !
 રસ જમો મસ રંગમાં, પ્રિય ચંગને ચહો. દિલ૦

પ્યારી વિના હાયજ!

રાગ સીતાજીના મહિનાનો.

કરું શું ? મન જાગે મુંઝાઈ પ્યારી વિના હાયરે !
 નથી સહન થતું આ દુઃખ ભમું ભુલી ભાનરે.
 જાણું છું આ જગત સંધું ફીક નથી કોઈ સૂખિરે;
 તોયે પ્રેમ કાંટે ઠરડાઈ બનું બહુ દુઃખિરે.
 મળ્યું જ્ઞાન જો મૂળને નહોત બનત સુખી હું બહુ;
 ક્યાંથી જ્ઞાન મળ્યું મને લેશ ? પ્રેમે વિહવળ ભમું.
 હાય હાય ! કહું મુખવાણી, કલમ પાણુ તે ભણું !
 બાધે અંગે તેજ ઉચ્ચાર ઊંહું ઊંહું કાણુ કણું ! !
 કોઈ ઉચ્ચારે પ્યારી ઉચ્ચાર, નિસાસે પકું અરે !
 આખે અંગે પ્યારી ભાણુકાર, રૂંવાં બધાં થરથરે !
 મન માઈં ધરી શુદ્ધ જ્ઞાન, થપાટે પકું પરો,
 નડિક ચ્હોંટયું પ્યારી સુખ દીલ, આવ્યો છે હવે મરો !
 ભાણું, ભડકું, વિચારું, ગમાર બની દુઃખે આગળી;
 ચસકેયું ઠરે નહીં ચીત્ત, ફટકતું રે'છે દરી !

મનકું માહિથી કટકા થાય, બળું પણ માંબરે !
 રિંકું વદન પડે, ઉડે રંગ, સ્વપનમાં દબાઉરે !
 હાવાં શુંકરું ? થાઉં પતન ! પ્યારી પ્યારી ઉચરી;
 હાય ! હાય ! નથી બીજો પંથ, અમૃત્તાણ આકરી.
 પ્રેમી જાણે રૂઢી રીતે દુઃખ આવરિ ! દુઃખિ તાણું;
 કાળજરૂં કપાઈ જાય શું ? શું ? શું હુરે લાગૂં ? !

પ્રિયે! મોહ્યોજ!!

‘ઉડ પ્રભાત સમરીએ શ્રીગણેશ દેવા—એ રાગ’

ચંદ્રમૂખ ચંદ્રતેજ મર્મમાં છવાણું;	
ભિન્ન રંગના તરંગે દીલ આ ઘવાણું.	ચંદ્ર૦
નયનના કટાક્ષ ઘાવેં નયન પ્યાસી થાય;	
બ્રકટીની વક્તાએ છિન્ન ભિન્ન કાય.	ચંદ્ર૦
મરક મરક થાય મૂખ, પ્રેમી બાણ વાગે;	
લટકો લટકાણિ ન્યાળી અંગ અનંગ જાગે.	ચંદ્ર૦
મસ્તક પરથી ખસેલ સાળુ રંગ દાખે;	
અતુર્થાના ચંદ્ર આહ ! મોદ દીલ નાખે.	ચંદ્ર૦
સાણગટ જરિતાણી લાગેકટાક્ષ ઘાવ નાંખ;	
મર્મમાં ભરાય હાવ, દીલ થાય ખાખ.	ચંદ્ર૦
કોકિલા તુજ કંઠમાંથી શબ્દ એક છૂટે;	
રૂફરે સુરક્ત ઓછું, દીલ પ્રેમ ધુટે.	ચંદ્ર૦
પ્રિયે ! તારી હંસ ચાલ રોખદાર વાંકે;	
રૂરકે પદ પદ ત્યાં, જણાય મૂખ રાંકે.	ચંદ્ર૦
પૃષ્ઠ ભાગ પુષ્ઠ ન્યાળી, તેજ તાણા ગોળા;	
હલી હલી ચિત્ત ખેંચે, થાયે વરઝોળા.	ચંદ્ર૦
સન્મૂખે મુકોમળાં સ્તન નિહાળી રાચું;	
જેખવંતી ઝળક ન્યાળી મૂખ દર્પ જાચું.	ચંદ્ર૦

બેસિ નીચેં મરકિ મુખેં નયન આમ ફેરું;
 સાળુમાં સંતાયલું, મમ-----હૃદય મુખ હરું. ચંદ્ર૦
 હાયહાય ! રહ્યું ન જાય, અમૂઝણ વધીછે;
 દિલકું દિલદાર પાસ, નજર તૂ ચહીછે. ચંદ્ર૦
 દેખી દીલ ચંદ્રમુખી, દુખ બન્યું અનંગે;
 જાયું નહિં ઝાઝૂં કાંઈ 'ખદન જોડો રંગે?' ચંદ્ર૦

મનને બોધ.

'મોહન રસિયા આયે બગિયાંમેં ખીલરહી સખ
 કલી કલી' એ રાગ.

જોખનવંતા નાજુક જીવડા શુરે વિચારે ફરી ફરી ? જો. ટેક.
 આ ભવખેલ ભ્રમણમાં ભૂલી શું પ્રભુતા કર પરીપરી ? જો.
 કોમળકમળ પાંખડી તુલ્ય હા ! નારી જગે મન જરી જરી. જો.
 સ્પર્શ સૂખ, સંભોગ સૂખ તે દીલ મનાવે તરી તરી ! જો.
 શું સ્તન મંડળ પીન નિહાળી ભાન તજે વિષ ચરી ચરી. જો.
 ભીની આંચ રસ રંગ જીલતાં અન્ય પથે ક્યમ ચોટ ધરી ? જો.
 શું રસ ઘેલો ફાટી આંખમાં, ચૂક સુધાર્યે દુષ્ટ પરી. જો.
 શું મીન યુગે ચંચલતાએ ખાતૂં જીલાવો ડરી ડરી ! જો.
 પ્રેમે ભૂખ્યા અન્ય પથે જીવ, દુઃખેં હૂલ્યો તેથી કરી. જો.
 થા ભૂખ્યા પ્રભુ પ્રેમ અવિચ્છિન્ન, નયને નિહાળું ભરી ભરી. જો.
 રસમય થા રસઘેલો પ્રેમી પ્રેમામૃતમાં ચરી ચરી. જો.

સમાપ્ત.

આ પુસ્તક

નીચેના ઠેકાણેથી રોકડી કિંમતેજ મળશે.

મુંબઈ—૨૦ ૨૦ વીરચંદ્ર રાઘવજી બી. એ. લીટલ સ્મીથ ફીચર
અને નીકલસન સોલીસીટરોની અફીસમાં—કોટ.

મુરત —૨૦ ૨૦ પાર્વતીશંકર હરીશંકર શાસ્ત્રી સેતાન દુળીયામાં.

ભીખડી—૨૦ ૨૦ પુરુષોત્તમ કહાનજી ગાંધી સુગ્રોધ પ્રકાશના અધિપતિ.

ભાવનગર—૨૦ ૨૦ બાલુ કહાનદાસ ભગાના તળાવમાં.
